

عقبره

دو فصلنامه علمی - پژوهشی حدیث پژوهی

دانشکده علوم انسانی دانشگاه کاشان
سال دوم / شماره چهارم / پاییز و زمستان ۱۳۸۹

۴

اتحاد یا تعدد در روایات مشابه؛ بررسی تطبیقی عملکرد کتاب‌های وسائل الشیعه و جامع احادیث الشیعه

محمدعلی مهدوی‌زاد، محمدحسین بهرامی

نقد و بررسی حدیثی در فضیلت ایرانیان

مجید معارف، یحیی میرحسینی

روش فهم حدیث در وسائل الشیعه

فتیحہ فتاحی‌زاده، نجیبه افشاری

تحلیل و بررسی تدوین حدیث از نگاه جی. رابسون در دایرة المعارف اسلام

محمدجواد اسکندرلو، سید رضا مؤدب

روش نقد و بررسی عنوان کتب و ابواب حدیثی از نگاه علامه محمدتقی شوشتری

محمدعلی رضایی کرمانی، احمد زارع زودبنی

مشایخ نجاشی و بررسی وثاقت عمومی آنان

عبدالهادی فقهی‌زاده، مجید بشیری

آسیب‌شناسی روشی جریان روایت‌گرا در تفسیر

محمد اسعدی

کاوشی در روایت تأییر النخل

حمیدرضا فهیمی‌تبار

روش نقد و بررسی عنوان کتب و ابواب حدیثی از نگاه علامه محمد تقی شوشتری

محمدعلی رضایی کرمانی*

احمد زارع زردینی**

◀ چکیده:

از مهم‌ترین بایسته‌های پژوهش در علوم حدیث، ارائه روش‌هایی برای بررسی و پژوهش در میراث حدیثی است. نقد و بررسی عنوان کتاب‌ها و ابواب حدیثی، یکی از این روش‌هاست. این نوشتار به معرفی و بررسی میزان کارآمدی این روش در علوم حدیث می‌پردازد، و به منظور رسیدن به این هدف، کارآمدی آن را در دو حوزه نقد بیرونی (انتساب و تصحیح متن) و نقد درونی (فهم و ارزیابی متن) نشان داده است. پس از اثبات کارآمدی این روش، به چگونگی تعیین عنوان متونی که در تعیین عنوان آن‌ها اشتباهی رخ داده، پرداخته شده و در همین راستا، دو روش درون‌متنی و برون‌متنی در تعیین عنوان ارائه شده است. در معرفی و تبیین جوانب مختلف این روش، از آثار محمد تقی شوشتری - حدیث‌پژوه معاصر - استفاده شده است.

◀ کلیدواژه‌ها:

علوم حدیث، روش، نقد عنوان، نقد بیرونی، نقد درونی، محمد تقی شوشتری (تستری).

* استادیار دانشگاه فردوسی مشهد / rezai1385@yahoo.com

** دانشجوی دکتری رشته علوم قرآن و حدیث دانشگاه فردوسی مشهد / zarezdini@gmail.com

طرح مسئله

وسواس و اندیشه در گزینش نام برای فرزند یا عنوان برای کتاب و فیلم، عنوان‌های خبری، سرزمین‌ها، سایت‌های اینترنتی، و نیز انتخاب نام مناسب برای کالاهای صنعتی و مانند آن همگی نمایانگر اهمیت عنوان و اسم برای این پدیده‌ها هستند. اهمیت عنوان مناسب، کمتر از اصل کتاب و متن نیست و یک عنوان مناسب، می‌تواند متن را خواندنی‌تر کند و عنوان مبهم و ناآشنا، کتاب را در گوشه‌ای از کتابخانه‌ها ماندگار و فرسوده کند. دربارهٔ عنوان، دو بحث «گزینش عنوان» و «نقد و بررسی عنوان» را باید از یکدیگر جدا کرد. در «گزینش عنوان (نام)»^۱ بحث‌ها پیرامون ویژگی‌های یک عنوان خوب است. اما موضوع دیگری که می‌توان ذیل مبحث «عنوان» به آن اشاره کرد و در این نوشتار به آن پرداخته شده است، «نقد و بررسی عنوان» یک کتاب و یا عناوین چندین کتاب و توصیف، طبقه‌بندی و تحلیل آن‌ها از جوانب مختلف است. در اینجا سخن از گزینش نام مناسب و معیارهای آن نیست بلکه بررسی و پژوهش دربارهٔ نام‌هایی است که افراد انتخاب کرده‌اند. البته دامنه و انواع این پژوهش‌ها بسیار گسترده است و بررسی عنوان از جوانب زیبایی‌شناسی، تاریخی، فرهنگی و... را شامل می‌شود.

در اینجا این سؤال مطرح می‌شود که آیا می‌توان از این موضوع به مثابهٔ یک روش در حدیث‌پژوهی بهره برد؟ به عبارت دیگر، آیا این موضوع قابلیت توانمندی لازم را دارد تا به عنوان یک روش در مطالعات حدیثی از آن استفاده شود؟ فرضیه‌ای که در راستای این پرسش مطرح می‌شود، آن است که بررسی عنوان کتب حدیثی، عنوان ابواب کتب حدیثی، مدخل‌های کتب رجالی و... می‌تواند به عنوان روشی پرکاربرد در شناخت بهتر و بیشتر حدیث و جوانب گوناگون آن مورد استفاده قرار گیرد. هدف این نوشتار، معرفی و تبیین «روش نقد و بررسی عنوان کتاب‌ها و ابواب حدیثی» از زوایای مختلف است. دربارهٔ

۱. برای اطلاعات بیشتر، رک: اسفندیاری، ۱۳۶۹، سال اول، شماره دوم.